

3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUK KİTAPLARINDA ZORBACA AKRAN DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

An Investigation of Peer Bullying Behaviors in Children's Books for the 3-6 Age Group

Hakan TOPALOĞLU¹; Aslı KARAMAN SEVİN²

ÖZ

Geliş Tarihi

24.12.2025

Kabul Tarihi

06.05.2026

Yayın Tarihi

30.06.2026

Anahtar Kelimeler

Çocuk Kitapları,
Zorbalık,
Okul Öncesi Dönem.

Bu araştırmada, 3-6 yaş arası çocuk kitaplarında zorbalık olgusunun nasıl yer aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın veri kaynağını zorbalık olgusunun yer aldığı 3-6 yaş arası çocuk kitapları oluşturduğu için çalışma, nitel veri analiz yöntemlerinden doküman analizi ile hazırlanmıştır. Bu yöntemde araştırma verilerinin birincil kaynağı olan dokümanlar toplanarak incelenmiş ve analiz edilmiştir. İnceleme kapsamında zorbalığı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı 26 çocuk kitabı analiz edilmiştir. Veri analizi, araştırmacılar tarafından hazırlanan kontrol listesindeki maddelerin tekrarlanma durumlarına göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen kitaplarda okul öncesi döneme uygun olarak daha çok sözel zorbalığın ele alındığı, zorbalık davranışı gösterenlerin başkalarının duygularına karşı duyarlılıklarının sınırlı olduğu, mağdurların en çok fiziksel farklılıkları nedeniyle zorbalığa maruz kaldığı, bu davranışlara genellikle pasif kaldıkları ve zorbalık olaylarının daha çok sınıflarda, okul bahçeleri ile park, bahçe ve spor alanları gibi doğal ortamlarda gerçekleştiği belirlenmiştir.

ABSTRACT

Submit Date

24.12.2025

Accept Date

06.05.2026

Publish Date

30.06.2026

Keywords

Children's Books,
Bullying,
Early Childhood
Period.

This study aimed to determine how the phenomenon of bullying is represented in children's books intended for children aged 3–6 years. Since the data source of the study consisted of children's books for the 3–6 age group that included the phenomenon of bullying, the research was conducted using document analysis, one of the qualitative data analysis methods. Within this method, documents, which constituted the primary source of the research data, were collected, examined, and analyzed. As part of the analysis, 26 children's books containing expressions associated with bullying were examined. The data were analyzed according to the frequency of occurrence of the items included in a checklist developed by the researchers. According to the findings of the study, verbal bullying was the most frequently represented form of bullying in the children's books examined, reflecting its appropriateness for the preschool period. Characters who engaged in bullying were found to display limited sensitivity toward the feelings of others, while victims were most commonly targeted because of their physical differences. The victims generally responded to bullying passively, and bullying incidents were predominantly depicted as occurring in classrooms, schoolyards, and natural settings such as parks, gardens, and sports areas.

¹ Öğr. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Terme Meslek Yüksekokulu, Türkiye, hakant@omu.edu.tr

² Araştırmacı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, asli.ksevin@gmail.com

© Topaloğlu, H.; Karaman Sevin, A. Bu çalışmanın telif hakları yazarlara aittir.

Bu çalışma [Creative Commons Attribution \(CC-BY\) 4.0 Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) kapsamında lisanslanmıştır.
This study is licensed under a [Creative Commons Attribution \(CC-BY\) 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

1. Giriş

Okul öncesi dönem, çocukların aileden sonra ilk kez yoğun akran etkileşimine girdiği ve sosyal-duygusal gelişimlerinin belirleyici bir hal aldığı kritik bir evredir (Uysal, 2011). Okullar, sadece akademik bilgi aktarılan yerler olmayıp, öğrencilerin kişisel ve sosyal adaptasyonlarını sağlayan, sosyalleşme sürecini güçlendiren temel kurumlardır (Adıgüzel, 2016; Ummanel, 2007). Ancak, bu yoğun etkileşim süreci olumlu davranışların yanı sıra dışlama, alay etme, itme veya tehdit etme gibi "olumsuz/istenmeyen" davranışların da ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir (Avcıoğlu, 2001; Aydoğan ve Özyürek, 2013). Özellikle 3-6 yaş aralığında sözlü iletişimin artmasıyla birlikte, akran ilişkileri daha karmaşık bir hal almakta ve bu erken sosyal deneyimler çocuğun gelecek yaşantısının temelini oluşturmaktadır (Ogelman ve Topaloğlu, 2014).

Eğitimin her kademesinde görülebilen ve genel literatürde "zorbalık" olarak adlandırılan bu olgu kasıt, süreklilik ve güç dengesizliği boyutlarıyla tanımlanmaktadır (Cook ve ark., 2010). Zorbalık, yaş, cinsiyet veya coğrafya fark etmeksizin küresel bir sorun haline gelmiş olup, mağdurlar ve failler üzerinde intihar düşüncesinden okul saldırılarına kadar varan ağır sonuçlar yaratabilmektedir (Nansel ve ark., 2001). Ancak, okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimsel özellikleri ve bireysel farklılıkları, bu eylemlerin sınırlarını her zaman net bir şekilde ayırt etmelerini zorlaştırmaktadır (Gülay, 2009). Daha büyük yaştaki çocuklar maruz kaldıkları durumları isimlendirip buna karşı koyabilirken, 3-6 yaş grubundaki çocuklar bu durumları algılamada ve başa çıkmada sorunlar yaşayabilmektedir (Shin, 2010). Bu noktada, çocuk kitapları çocukların sosyal durumları tanımada, duyguları anlamlandırmasında ve akran ilişkilerini yorumlamada kullanılabilecek en temel kültürel ve pedagojik materyallerden biri olarak tanımlanabilir (Tür ve Turla, 1999). Kitaplar hem çocuklar hem de aileler ve öğretmenler için zorbalıkla başa çıkmada yol gösterici birer rehber işlevi görebilir. Dolayısıyla, bu kitaplarda zorbalıkla ilişkili durumların nasıl sunulduğu ve temsil edildiği, eserlerin eğitsel kullanım potansiyelini tartışmak açısından incelenmeye değer bir alandır.

Ulusal ve uluslararası literatürde zorbalık üzerine çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, okul öncesi dönem çocuk kitaplarında zorbalığın nasıl temsil edildiğine odaklanan incelemelerin yetersiz olduğu görülmektedir. Mevcut alanyazındaki bu boşluğu doldurmak amacıyla yapılan bu çalışma, seçili 3-6 yaş grubu çocuk kitaplarında zorbaca davranışların hangi biçimlerde sunulduğunu ve bu olgunun metinlerdeki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan soruların cevapları aranmıştır;

- (1) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık davranışları nasıl ifade edilmiştir?
- (2) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalığın hangi türleri yer almaktadır?
- (3) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık yapanların cinsiyetleri nedir?
- (4) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbaca davranış gösterenlerin özellikleri nelerdir?
- (5) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık mağdurlarının özellikleri nelerdir?
- (6) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık olayları nerelerde yaşanmaktadır?
- (7) 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık mağdurlarının tepkileri nasıldır?

1.1. Zorbalık Kavramı

Zorbalık kelimesi zorlama kökünden gelmekte olup zorbalık bireylerin duygu ve düşüncelerini dikkate almadan zorla belli davranışlara maruz bırakmaktır (Ayas, 2008; Giren, 2013; Taştekin, 2016). Bir akran mağduriyeti olarak tanımlanan zorbalık (Hallford et al., 2006) birey veya grupların başka birey veya gruplar üzerinde fiziksel veya duygusal yollarla kasıtlı ve bilinçli saldırgan davranışlarda bulunmalarıdır (Entenman vd, 2006; Smith, 2018). Bu davranışların zaman içerisinde tekrarlanması ve güç sahibi olanların güçsüz olan kişileri kendilerine kurban seçtiği güç dengesizliğinin olduğu bir saldırganlık durumudur (Nansel vd, 2001).

Zorbalık olgusu, geçmişten günümüze süregelen toplumsal bir sorundur. Şiddet olaylarının artışı zorbalık olaylarını mı artırıyor yoksa çocukluk dönemlerinde yaşanan zorbalıklar mı şiddeti besliyor sorusunun cevabına hâlâ net bir şekilde ulaşılamamıştır (Aslan ve Polat, 2023). Kavramı diğer saldırganca davranışlardan ayıran en önemli özellikler

bir amacının olması, olumsuz davranışların süreklilik arz etmesi ve zorbalık yapanla zorbalığa uğrayan arasında belli bir güç dengesizliği olmasıdır (Uysal ve Dinçer, 2012). İlgili güç dengesizliği fiziksel üstünlük olabileceği gibi sosyo-kültürel çevreden, ekonomik koşullardan da kaynaklı olabilmektedir.

Bu çalışmada, çocuk kitaplarında yer alan örnekler değerlendirilirken zorbalığın kasıt, güç dengesizliği ve tekrar boyutları dikkate alınmıştır. Bununla birlikte, özellikle anlatı metinlerinde tekrar boyutunun her zaman açık biçimde görünür olmaması nedeniyle, analizde zorbalıkla ilişkili davranışların temsiline odaklanılmıştır.

1.2. Zorbalık Davranışı Türleri

Literatürde zorbalık davranışları, uygulanış biçimine göre genel olarak doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmaktadır. Doğrudan zorbalık kurbanı karşı açıkça uygulanan fiziksel ve sözlü saldırıları kapsarken, dolaylı zorbalık ise bireyi sosyal bir grubun dışına itmeyi veya yalnız bırakmayı hedefleyen daha örtük eylemleri tanımlar (Olweus, 1994). Okul öncesi döneme özgü davranış kalıpları ve bu çalışmanın analiz kategorileri dikkate alındığında, zorbalık türlerini üç temel başlık altında toplamak mümkündür:

Fiziksel Zorbalık: Zorbanın kurban üzerinde fiziksel gücünü açıkça sergilediği davranışlardır (Arslan ve Savaşer, 2009). Bu kategoriye vurmak, itmek, çimdiklemek, eşyalarını almak veya saklamak gibi kurbanı doğrudan fiziksel temas içeren veya mülkiyetine zarar veren eylemler girmektedir (Beşer, 2019). Araştırmalar, okul öncesi dönemde fiziksel zorbalık davranışlarının özellikle erkek çocuklar arasında daha yaygın gözlemlendiğini ortaya koymaktadır (Craig, 1998; Olweus, 1993).

Sözel Zorbalık: Fiziksel bir temas olmaksızın, dil aracılığıyla gerçekleştirilen saldırganlık türüdür. Lakap takmak, dalga geçmek, sözle tehdit etmek ve kurbanın hatalarını alay konusu yapmak bu kapsamda değerlendirilir (Yöndem ve Totan, 2007). Sözel zorbalık, okul öncesi çocukların dil becerileri geliştikçe sıklığı artan bir türdür ve kız çocuklar arasında daha belirgin bir şekilde görülebilmektedir (Crick vd, 1999).

Sosyal ve İlişkisel Zorbalık: Kurbanın sosyal konumuna ve akran ilişkilerine zarar vermeyi hedefleyen dolaylı bir zorbalık türüdür. Bilinçli bir şekilde oyuna almamak, grup içinde yalnız bırakmak, "arkadaşım olmanı istemiyorum" şeklinde tehditlerde bulunmak, dedikodu yaymak ve başkalarını kurbanı karşı kıskırtmak bu kategorinin temelini oluşturur (Beşer, 2019; Olweus, 1994). Okul öncesi dönemde bu davranışlar "ilişkisel manipülasyon" olarak da adlandırılmakta ve çocukların erken sosyal deneyimlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

1.3. Okul Öncesi Dönem Özellikleri

Okul öncesi dönem, bireyin sadece genel gelişim süreçlerini değil, aynı zamanda akran etkileşimlerinin yoğunlaştığı ve sosyal durumları anlamlandırma becerisinin şekillendiği kritik bir evreyi kapsamaktadır. Bu süreçte kazanılan temel bilgi ve alışkanlıklar, bireyin ileriki yaşantısındaki sosyal davranışlarının ve kişilik yapısının temelini oluşturur (Akgün vd, 2011; Özözen vd, 2019). Bu dönemde çocukların duyguları tanıma ve kişiler arası ilişkileri yorumlama becerileri gelişim halindedir. Dolayısıyla, çocuk kitapları gibi eğitim materyalleri sadece gelişimi destekleyen araçlar değil sosyal durumların, çatışmaların ve zorbalık gibi olguların çocuk tarafından nasıl içselleştirileceğini belirleyen 'temsil alanları' olarak stratejik bir öneme sahiptir (Tür ve Turla, 1999). Bu bağlamda, okul öncesi döneme ait uygulamaların bilimsel bir çerçevede planlanması, sunulan edebi metinlerdeki sosyal temsillerin niteliğini de doğrudan bir akademik inceleme konusu haline getirmektedir.

1.4. Okul Öncesi Dönemde Zorbalık

Zorbalıkla ilgili yapılan çalışmaların büyük oranda ilkököl ve daha büyük yaş grubu çocukları kapsadığı görülmektedir. Bunun nedeni, okul öncesi dönem çocuklarında bilerek zarar verme davranışlarının henüz gelişmemiş olması düşüncesidir (Main, 1999). Fakat bu dönem, çocuklarda yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma gibi olumlu sosyal davranışların yeterince gelişmemesi, hatta oyuncak paylaşmama, oyunda kazanma hırsı gibi durumlardan kaynaklı olarak saldırgan davranışlar göstermeleri, bu dönem çocukları arasında da akran zorbalığı olduğunun göstergesidir (Aslan, 2008). Kochenfender ve Ladd (1996), zorba ve kurban arasındaki olumsuz durumun okul öncesi dönemde başladığını, ilkököl ve lise yıllarında daha da kuvvetlendiğini ifade etmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının birçok alanda gelişimleri devam etmekte olup çocukların eksiklik hissettikleri alanlarla

ilgili çabasız ve denetimsiz olarak zorbalık davranışını tercih ettikleri görülebilmektedir. Akran grupları arasında zorbalık davranışı doğrudan veya dolaylı olarak karşımıza çıkabilmektedir (Aslan, 2013).

Okul öncesi dönemde akran zorbalığına uğrayan çocuklar gelecek yıllarda birçok psikolojik, sosyal, fiziksel ve davranışsal sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu dönemde başlayan olumsuz akran ilişkileri çocukların ilerleyen yıllardaki akademik başarılarını düşürürken, şiddet ve suç eğilimlerini artırmakta, okuldan kaçma, saldırganlık gibi davranış problemleri yaşamalarına sebep olabilmektedir. Ayrıca, zorbaca davranışlara maruz kalan çocuklar uyku problemleri, alt ıslatma, karın ağrısı, baş ağrısı gibi fiziksel sorunlar yaşamaktadırlar (Akduman, 2012).

Okul öncesi dönemde, çocuklar arasında zorbalık olup olmadığına bakılmaksızın, onlara prososyal davranışların kazandırılması, arkadaşlık ilişkileri ve etkili iletişim becerilerinin kazandırılması önemlidir. Bu dönemde çocuklara zorbalığı tanıma, zorbalığa maruz kalma durumunda ne yapacaklarını bilme gibi zorbalıktan korunma becerilerinin erken yaşlarda edinilmesi, çocuğun bu yaşlardan itibaren zorbaca davranışların sebebini ve sonucunu anlayarak gelecekte karşılaşabilecekleri zorbalık davranışlarından korunmalarını sağlayabilecektir (Monks, Smith & Swettenham, 2005). Bununla beraber, okul öncesi dönemde olumsuz akran davranışlarının tümünü klasik zorbalık tanımı içinde değerlendirmek her zaman kolay değildir. Buna karşın, çocukların karşılaşabileceği alay etme, dışlama, korkutma ve fiziksel müdahale gibi davranışların anlatılarda nasıl sunulduğu önem taşımaktadır. Bu nedenle, mevcut çalışma, çocuk kitaplarında zorbalıkla ilişkili davranışların temsiline odaklanmaktadır.

1.5. Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Etkileri

Çocuk edebiyatı, edebiyatın sahip olduğu özelliklere sahip olmasına karşın sadece eğitici özellikler taşımamaktadır. Çocuğun dil becerisini, yaratıcı düşünme gibi becerilerini de geliştirmek gibi hedefleri vardır (Şimşek, 2014). Çocuk kitaplarında ele alınan temalar çocukların hayata dair perspektiflerini geliştirip zenginleştirebilir. Bu sayede merak, keşfetme, araştırma gibi duyguları da güçlenir. Çocukların küçük yaşlarda edebiyatla tanışmaları, onların fiziksel, duygusal, bilişsel, ahlaki, dil, kişilik ve ruhsal gelişimlerini olumlu etkileyerek toplumsal yaşama daha kolay entegre olmalarını sağlar (Gönen vd, 2012). Çocuk kitapları ayrıca çocukların yaşamları boyunca karşılaşabilecekleri durumları, yeni kardeş doğumu, başka yere taşınma, okula başlama gibi birçok sorunu da ele almakta, çocuklara bu olaylarla baş etmelerinde yardımcı olmak için de kullanılabilmektedir (Alexander, 2001). Çocuklar yaklaşık olarak bir yaşlarında kitaplarla tanışmakta olup öncelikle resimleri algılayıp incelemelerine karşın zamanla resimler ve kelimeler arasında bağlantı kurmaya başlamaktadırlar. Kitaplardaki resimlerin metinler ile bağlantılı olması çocukların dil ve bilişsel gelişimleri açısından büyük önem taşımaktadır (Güleç ve Geçgel, 2005). Okul öncesi dönem çocuklarının kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri, zorbalıkla mücadelede neler yapabileceklerini öğrenmelerinde çocuklar, aileler, öğretmenler için çocuk kitaplarının kullanımı etkili bir yöntem olabilmektedir. Okul öncesi zorbalıkla mücadelede çocuk kitapları, çocuklara empati kazandırmak, duygusal zekalarını geliştirmek ve olumlu davranışları teşvik etmek için etkili bir araçtır (Wang vd, 2015). 3-6 yaş döneminde henüz okuma yazma çalışmaları yapamadıkları için aileler ve öğretmenler ile yapılacak kitap okuma çalışmaları ile çocukların zorbalık ve zorbalık türlerine ait bilgi edinmeleri, zorbalığa karşı farkındalık geliştirmeleri, zorbalığın etki ve sonuçlarını görebilmeleri, zorbalık olaylarının yaşandığı yer ve durumları ayırt edebilmeleri, zorbalıkta izleyicilerin önemi, zorbalık yapan ve zorbalık mağdurlarının özellikleri hakkında bilgi edinmesi sağlanabilmektedir. Çocuk kitapları aracılığıyla okul öncesi dönem çocuk kitaplarının zorbalığı önlemede bir materyal olarak kullanılabileceği ve okul öncesinde okuyan çocukların çocuk kitaplarındaki zorbalık davranışlarıyla başa çıkma stratejilerini daha iyi anlayacakları birçok yabancı kaynakta da belirtilmektedir (Freeman, 2014). Çocuk kitapları, çocukların sosyal durumları ve kişiler arası ilişkileri anlamlandırmalarında kullanılabilecek önemli materyaller arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, zorbalıkla ilişkili durumların çocuk kitaplarında nasıl sunulduğunun incelenmesi, bu kitapların olası eğitsel kullanım potansiyelini tartışmak açısından önemlidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma 3-6 yaş çocuk kitaplarında zorbalık olgusunun incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi deseniyle kurgulanmıştır. Bir araştırmanın kapsamına göre konuya ilişkin durumlar ve olaylarla ilgili bilgi sağlayan yazılı belgelerin incelenerek veri elde edilmesine doküman analizi adı verilmektedir (Karataş,

2017). Doküman analizi, araştırılan kavramlara dair bilgiler içeren yazılı materyalleri analiz etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada araştırmacılar bağımsız, doğal ve müdahalesiz bir veri kaynağı sunması, ayrıca kitaplardaki hem metinsel hem de görsel iletilerin derinlemesine incelenmesine olanak tanınması sebebiyle doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Nitel bir çalışma olan bu araştırmanın çalışma grubunu, 3-6 yaş arası çocuk kitapları oluşturmaktadır. İlgili çalışma öncesinde zorbalık kavramıyla ilgili alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma kapsamında Samsun ili İlkadım Atatürk İlçe Kütüphanesi çocuk kitapları bölümünde erişilebilen yaklaşık 1500 kitap taranmıştır. Bu süreçte incelenen kitaplarda, alay etme, hakaret ve tehdit içeren ifadeleri sözel zorbalık olarak değerlendirilmiş, bedensel zarar verme davranışları ise fiziksel zorbalık olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında incelenen kitapların 3-6 yaş grubuna uygunluğu, öncelikle yayınevleri tarafından kitap künyelerinde belirtilen hedef yaş aralıkları dikkate alınarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, kitaplar dil, içerik ve görsel özellikleri açısından okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel düzeylerine uygunluk bakımından değerlendirilmiştir. Ayrıca, örnekleme dâhil edilen kitapların yaş uygunluğu okul öncesi eğitimi alanında uzman bir akademisyenin görüşü doğrultusunda teyit edilmiştir. Bu tarama sürecinde okul öncesi yaş grubu olarak kabul edilen 3-6 yaş grubuna yönelik olduğu belirlenen, içerisinde zorbalığı çağrıştıran metin veya görsellerin yer aldığı tüm kitaplar çalışma kapsamına alınmıştır. Nihai örneklem 26 kitaptan oluşmuştur. Çalışmaya dahil edilen kitaplara kodlar verilmiş olup Tablo 1’de kodlar ve kitap isimleri, yayın evleri ve kitapların çeviri olup olmadığı belirtilmiştir.

Tablo 1. Kitaplara İlişkin Veriler

Kitap Kodu	Adı	Yayınevi	Çeviri	
			Yabancı	Yerli
K1	Yavru Timsah Çipiti	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K2	Çipiti ve Fanzilla	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K3	Yayazula	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K4	Ferda Kendini Savunuyor	Doğan Egmont		X
K5	Acı Biber Çatçat	Timaş Çocuk	X	
K6	Küçük Balıklar Büyük Balığa Karşı	Kuzey Çocuk		X
K7	Mavi Tilki	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K8	Aksi Kuş	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K9	Küçük Dilli Karıncayıyen	Timaş Çocuk	X	
K10	Kendim Olmaktan Mutluyum	Tübitak		X
K11	Vatozun Üzüntüsü	Selen Çocuk		X
K12	Püskül ile Zeytin Anlaşamıyor	Uçanbalık Yayınları	X	
K13	Rengini Arayan Cankuş	Güvercin Yayınevi		X
K14	Zor Balık	Minty Kitap		X
K15	Siyah Beyazlılar Kulübü	İndigo Çocuk	X	
K16	Küçük Zürafanın Büyük Fikri	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K17	Çizgili Zürafa	İş Bankası Kültür Yayınları	X	
K18	Küçük Denizyıldızı	Timaş Çocuk		X
K19	Minik Rakun ve İri, Kötü Zorba	Butik Yayınevi	X	
K20	Çirkin Ördek Yavrusu	Uçan Fil Yayıncılık	X	
K21	Zorba Arkadaş İstemem	Yeşil Dinozor		X
K22	Ağaca Tırmanan Keçi	Timaş Çocuk	X	
K23	Okulda Zorba Var	Çikolata Yayıncılık		X
K24	Teo’nun Dalga Geçme Kitabı	Bilgi Yayınevi		X

K25	Ben Bir Kediym	Uçanbalık Yayınları	X
K26	Süper Patates ve Kaçak Bezelye	Pearson	X

Tablo 1’de yer alan verilerde görüldüğü gibi, incelemeye alınan 16 yayınevine ait 26 adet 3-6 yaş arası çocuk kitabının 16’sı çeviri kitaplardan, 10’u ise yerli kitaplardan oluşmuştur. Kitapları incelenen yayınevlerinden birinci sırada İş Bankası Kültür Yayınları, ikinci sırada Timaş Çocuk Yayınları, üçüncü sırada Uçanbalık Yayınları yer almaktadır. Çalışmaya dahil edilen eserlerin bazılarında sayfalar numaralandırılmadığı için ilgili kitaplar çalışmayı hazırlayan araştırmacılar tarafından numaralandırılmıştır.

3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama ve ilk sınıflama amacıyla araştırmacılar tarafından bir inceleme formu hazırlanmıştır. Bu formda zorbalık davranışının ifadesi, zorbalık türü, zorba karakterin özellikleri, mağdur karakterin özellikleri, olayın geçtiği ortam ve mağdurun tepkisi gibi kategoriler yer almıştır. Araştırmacının verileri bizzat araştırmacılar tarafından toplanmıştır.

3.1. Verilerin Analizi

Analiz birimi olarak zorbalıkla ilişkili anlam taşıyan cümle ya da cümle grupları esas alınmıştır. Kitaplar ayrıntılı biçimde incelendikten sonra, inceleme formunda yer alan kategorilere karşılık gelen ifadeler belirlenmiş ve işaretlenmiştir. Benzer içerikler bir araya getirilerek tematik başlıklar altında toplanmış, ardından bu temalar frekanslandırılmıştır. Gerekli görülen durumlarda, anlatı bağlamını korumak amacıyla tek cümle yerine kısa ifade blokları birlikte değerlendirilmiştir. Kodlama sürecinde, bir ifadenin zorbalık olarak değerlendirilebilmesi için kasıtlı zarar verme ve güç dengesizliği unsurlarını içermesi temel ölçüt olarak alınmıştır. Araştırmacının geçerlik ve güvenilirliği, Miles ve Huberman’ın (1994) güvenilirlik formülü doğrultusunda sağlanmıştır. Bu kapsamda, bir nitel araştırma uzmanı ve araştırmacılar tarafından veri setinin bir bölümü üzerinde farklı zaman dilimlerinde bağımsız kodlamalar yapılmış ve kodlayıcılar arası uyum katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, kodlamalar arasında kabul edilebilir düzeyde bir tutarlılığa işaret etmektedir. Ayrıca, geçerlik ve güvenilirliği artırmak amacıyla farklı yazar ve yayınevlerine ait kitaplar örnekleme dâhil edilerek veri çeşitlenmesi sağlanmış, veri seti tekrar gözden geçirilmiş, doğrudan alıntılara yer verilmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Bulgular, doğrudan alıntılarla desteklenerek özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Bu araştırmada incelenen çocuk kitaplarında zorbalıkla ilgili ifade ve görünüm “zorbalık davranışı olan ifadeler”, “zorbalık davranışı gösterenlerin cinsiyetleri”, “zorbalığa uğrayanların cinsiyetleri”, “zorbalığa uğrayan mağdurların özellikleri”, “zorbalık davranışının yaşandığı yerler” ve “zorbalık mağdurlarının tepkileri” başlıkları altında toplanarak tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbalıkla İlişkili İfadelerin Görünümüne Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışlarının nasıl ifade edildiğine dair bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Zorbalık Davranışı Olan İfadeler

Ferda okula giderken en sevdiği ayakkabılarını giymişti. Ayakkabıları pespembeydi. Murat adında bir oğlan, “Şu komik ayakkabılara bakın.” dedi. Sonra da “Komik ayak! Komik ayak!” diye alay etmeye başladı. (K4) Boncuk heyecanla ilk kez kılık değiştirdi. Deve kuşlarına umutla, “Bugün hangi eğlenceli deve kuşu oyunları oynayacağız?” diye sordu. “Sen gerçek bir deve kuşu değilsin, zürafasın.” diye viyaktı gürlütcü bir deve kuşu. “Zaten bize ayak uyduramazsın. Çok yavaşsın!” (K16) Ertesi gün okula sevinçle gittim. Tam yerime oturacakken yanımdan geçen sınıf arkadaşım beni itti. Yere düştüm. Onunla birlikte yanındaki arkadaşları da gülmeye başladı. “Yeni gelen çocuk sakar, oturmayı bilmiyor.” dedi.
--

“Ama beni ittin” dedim.

“Ben seni itmedim. Hele bir öğretmene söyle görürsün o zaman” dedi kızgın bir şekilde. (K21)

Tablo 2’de örnek olarak verilen ifadelerde görüldüğü gibi, ilgili çalışmaya dahil edilen kitapların tamamında zorbalık olgusunu içeren ifadeler bulunduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veri setinde mağdurların alay etme, fiziksel şiddet, küçümseme, lakap takma, inkâr ederek mağduru suçlama ve tehdit gibi davranışlara maruz kaldıkları görülmektedir. Analiz edilen kitaplar içinde zorbalık olgusunu içeren ifadelerin en fazla altı sayfa ile K21 kodlu kitapta, beş sayfa ile K16 kodlu kitapta, dört sayfa ile ise (K4) kodlu kitapta yer aldığı görülmektedir. Çalışmaya dahil edilen kitaplarda zorbalık davranışları hem sözel olumsuz ifadelerle hem de fiziksel zorbalığı belirten davranışlarla yer almaktadır.

4.2. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Yaygın Olarak Karşılaşılan Zorbalık Türlerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda yaygın olarak karşılaşılan zorbalık türlerine dair bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Zorbalık Türleri

Tati, rüyasındaki maçta iki gol atmış ama nedense diğer oyuncular onunla alay ediyormuş.

“Hey ufaklık, sen git de karıncalarla kumdan kale yap!” diyorlarmış.

Tati bu durum karşısında üzülüyor, öfkeleniyor ama hiçbir şey diyemiyormuş.” (K18)

Önce sincabın elindeki topu kaparak patlattı.

Sonra oyun bahçesindeki basamakların tepesine çıkarak fare kardeşin parmaklarını sıkıştırdı ve fare kardeş yere düştü. (K19)

Okulda bir zorba var!

Ve çok korkunç! Diye bağırdı Ronny.

Hem iri hem de kaba. Burnundan alev püskürtüyor!

Yoluna çıkacak olursan yüzüne basar ve seni bir sinek gibi ezer! (K19)

Dondurucudan bir şey hızla dışarı kaçtı. Küçük, yuvarlak ve yeşil bir şey.

Bela açmaya bayılan, yaramaz mı yaramaz bir şey. Çok geçmeden ...

Havuç, “İmdat!” diye bağırmağa başladı. “Biri beni buraya yapıştırdı!”

“Olamaz!” diye bağırdı brokoli, “Biri yüzümü boyamış! (K26)

Tablo 3’te incelenen kitaplarda zorbalık türlerinden sözel zorbalık yirmi bir kez, fiziksel zorbalık ise beş kez yer almaktadır. İncelenen kitaplarda en fazla sözel zorbalık görülmekte olup bu durum daha çok kurbanın ismiyle, fiziksel özellikleri ya da eşyaları ile dalga geçme, küçük görme, hakaret etme şeklinde görülmektedir. İnceleme kapsamına alınan kitaplarda sözel zorbalığın yanı sıra fiziksel zorbalık da söz konusudur. Fiziksel zorbalık kurbanı vurma, itme, eşyalarına zarar verme şeklinde yer almaktadır. Ayrıca, tablodaki verilerden mağdurların zorba davranışlarda bulunanları kendilerinden güçlü gördüğü, onları gerçekten de zorba olarak göstererek akranlarının da korkmalarına neden oldukları görülmektedir.

4.3. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbalık Yapanların Cinsiyetlerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışı gösteren kişi ve karakterlerin cinsiyetlerine dair bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Zorba Davranışlar Gösterenlerin Cinsiyetleri

Başka arkadaşlarımla hiç sorunum yok. Ama Kerem beni sevmiyor. Onun yanında olan çocuklar da sevmiyor. Devamlı bana kötü sözler söylüyorlar.

Geçen gün Kerem ödevimi yırtıp attı. Öğretmenim ödevimi temiz tutmadığım için bana kızdı.

Kerem’in yaptığını gören arkadaşlarım da bir şey söylemediler.

Eğer söylerlerse Kerem onlara da kızar diye korktular. (K21)

Geçen defa da dediğim gibi ödevimi yapmazsan, bütün arkadaşlarını sana küstürürüm!
 Şimdi sıra resim projesinde,” diye söze başladı Bon.
 “Resim projemi de sen yapacaksın. Senin resmin de çok iyi” dedi.
 “İki resim birden yapamam! Zamanında bitmez!” diye karşı çıktı ...
 Bon çok kızmıştı. “Bak, eğer resim projemi yapmazsan herkesi seninle küstürürüm!
 Kiminle arkadaş olmak isterler?
 Seninle mi yoksa benimle mi? dedikten sonra Bon arkasını dönüp gitti. (K23)

Yasemin servise biner binmez Ali, Yaseminle dalga geçmeye başladı.
 “Naber Kasemen?
 Bugün nasılsın Kasemen? Hahaha!” (K24)

Tablo 4’te birkaç alıntısı verilen ifadelerde görüldüğü gibi, incelenen kitaplarda insan karakterlerin yer aldığı örneklerde zorba karakterlerin çoğunlukla erkek olarak temsil edildiği görülmüştür. Bununla birlikte, örneklemin önemli bir kısmında hayvan karakterler kullanıldığı için birçok kitapta cinsiyet açık biçimde belirlenememiştir. Bu nedenle cinsiyet bulguları sınırlı biçimde yorumlanmıştır.

4.4. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbaca Davranış Gösterenlerin Özelliklerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışı gösterenlerin kişilik ve davranışsal özelliklerine dair bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Zorba Davranışlar Gösterenlerin Cinsiyetleri

Mavi renkli tilki de hiç görmedim! Seninle çay içmek istemiyoruz!
 Sen gerçekten tilki misin? Seninle arkadaş olmayacağız! Seni burada istemiyoruz! (K7)

Zürafaların şeritleri olmaz!” diyor sürüden birisi.
 “Biz benekli oluruz” diyor bir diğeri. Bu şeritler de nerden çıktı şimdi?
 “Sen gerçekten zürafa mısın? Yüzde yüz emin misin, söyle?”
 “Senin gibi bir şeyle hiç karşılaşmadık daha önce! (K17)

Önce sincabın elindeki topu kaparak patlattı.
 Sonra oyun bahçesindeki basamakların tepesine çıkarak fare kardeşin parmaklarını sıkıştırdı ve fare kardeş yere düştü.
 (K19)

Kiminle arkadaş olmak isterler? Seninle mi yoksa benimle mi? dedikten sonra Bon arkasını dönüp gitti. (K23)

Tablo 5’te verilen ifadelerde görüldüğü gibi, analiz edilen kitapların büyük kısmında zorbaca davranış gösterenlerin karşısındakinin duygusunu gözetmeyen davranışlar sergilediği, on iki kitapta kendilerine aşırı güven duydukları, on kitapta ise fiziksel olarak mağdurdan kendilerini üstün gördükleri tespit edilmiştir. Bazı kitaplarda zorbaların birden fazla özelliği bulunmaktadır. Tablodaki verilerden de görülebileceği gibi, görünüş olarak, renk olarak veya herhangi bir şekilde diğerinden farklı olmak da zorbalığa uğrama sebebi olabilmektedir. Zorbaların karşısındakileri anlamak ve empati kurmak yerine çeşitli şekillerde güç kullanarak onlar üzerinde hakimiyet kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Zorbaca davranışlar gösterenlerin etrafında zorbalığa dahil olan, zorbalığı destekleyen ya da tepkisiz bir şekilde izleyen seyircilerin de bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, zorbaca davranışlara karşı çıkıp mağdurlara yardım eden seyirciler de bulunabilmektedir.

4.5. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbalık Mağdurlarının Özelliklerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışına maruz kalan mağdurların kişilik ve davranışsal özelliklerine dair bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Zorbalık Mağdurlarının Özellikleri

Annecim çok büyük bir balık bizi kovalıyor.
 Bizi korkutuyor ve yiyeceklerimizi alıyor.
 Ben ve arkadaşlarım ona karşı bir şey yapamıyoruz. (K6)

Hiçbir zaman bizim gibi güzel bir dilin olmayacak!
Dilin göbeğine bile değmiyor! (K9)

Teneffüslere çıkmaktan çekiniyorum. Devamlı dalga geçiyor.
Başka arkadaşlarım var ama onlar da Kerem'den korkuyorlar. (K21)

Yapılan inceleme sonucunda, incelenen örneklerdeki mağdur karakterlerin öncelikle fiziksel farklılıklarıyla ön plana çıkarıldıkları, ikinci sırada ise fiziksel olarak daha zayıf ve korunmasız şekilde betimlendikleri görülmektedir. Üçüncü sırada ise bu karakterlerin çoğunlukla bir dışlanma davranışına maruz kaldıkları saptanmıştır.

Anlatı düzeyinde mağdurlar sosyal temas kurmaktan kaçınan, korku veya çekinme belirtileri gösteren, bedensel özellikleri (aşırı kilo veya zayıflık gibi) üzerinden akranlarından ayrıştırılan figürler olarak sunulmaktadır. Metinlerdeki mağdur profili, zorbalık uygulayan figürlerle karşılaştırıldığında daha pasif bir duruş sergilemekte, zorbalık eylemi karşısında doğrudan bir karşı refleks veya savunma geliştirmek yerine, genellikle yardım arama arayışına yönelmektedir. İlk örnekte de gözlemlendiği üzere, mağdurun yaşadığı güçlüğü kendi başına çözümlemek yerine ebeveyn desteğine yönelmesi, anlatıda bir sığınma ve korunma mekanizması olarak kurgulanmıştır.

4.6. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbalık Olaylarının Daha Çok Yaşandığı Yerlere Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışının sıklıkla yaşandığı mekanlara dair bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Zorbalık Davranışlarının Yaşandığı Yerler

Ertesi gün Ferda parka gitti. Batu ve Esen salıncakta sallanıyordu.
Murat da parktaydı. "Hey, komik ayak!" diye seslendi Ferda'ya.
"Komik ayakkabıların nerede? (K4)

Matematik dersindeydiler, Bon öğretmeninin yüzü tahtaya dönükken Tumburlop'un önüne katlanmış kağıt uzattı.
Tumburlop derin bir nefes alıp Baon'un notunu açıp okumaya koyuldu.
Notta şöyle yazıyordu. "Bu hafta babam beni kampa götürecektir, ödevlerimi düşünmeden eğlenmek istiyorum. Geçen sefer seni denedim, iyi ödev yapıyorsun.
Ödevlerimi bu defa da sen yap. (K23)

Teo iyi oynasa da bir türlü basket atamıyordu.
Her basket kaçırdığında rakip takımdan arkadaşları "Yine atamadın... Hahahaha! diye kahkahalarla gülüyorlardı. Memo
"Bakın Teo yine boşa sallıyor, ezilik, ortada kuyu var yandan geç" diye bağırırdı.
Teo dayanamadı, hırsla gitti topu aldı ve Memo'nun kafasına vurdu.
"Sensin ezik!" diye bağırırdı ve ağlamaya başladı.
Teo ağladıkça arkadaşları "Beebek, beebek, ne ooo ağlıyor musun Teo" diye bağırılmaya başladılar. (K24)

İncelenen örnekte zorbalık olaylarının geçtiği bağlamlar arasında doğal ortamlar, sınıf, okul bahçesi ve park öne çıkmaktadır. Doğal ortamların görece yüksek görünmesi, örneğin önemli bir bölümünde hayvan karakterlerin kullanılmasıyla ilişkili görünmektedir.

4.7. 3-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Zorbalık Mağdurlarının Tepkilerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık mağdurlarının zorbaca davranış gösterenlere karşı tepkilerine dair bulgular Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Zorbalık Mağdurlarının Tepkileri

Murat Ferda'nın yanına geldi. "Hey komik ayak!" dedi.
"Hey, komik..." Ferda ona döndü. Çok kızdı. "Yapma şunu!" diye bağırırdı.
Murat, "Ben sadece şaka yapıyordum" dedi.
Ferda. "Ama hiç komik değil." dedi. (K4)

Birden canavar balığı görmüşler. Çok heyecanlanmışlar.

Minış bağırır: “Sakin korkmayın! Bu işi başaracağız. Eğer birlikte hareket edersek ondan daha güçlü oluruz! Tek başımıza bizi yenebilir ama hepimiz birlik olursak onu yenebiliriz.”

Canavar balık onları görmüş ve onlara doğru yüzmeye başlamış. Her zamanki gibi korkup kaçacaklarını düşünmüş. Eğer içlerinden birisini yakalarsa yiyeceklerini ve parasını almayı düşünüyormuş.

Minış ve arkadaşları hep birlikte canavar balığa doğru yüzmeye başlamışlar.

Canavar balık hepsini yenemeyeceğini anlayıp kaçmaya çalışmış. (K6)

İleride bir kükreme duydu ve durdu.

“Seni korkutan bir şey mi var? diye sordu panter. Bunu duyan sırtlan gülerek cevap verdi.

“Bu bir hayalet! Görmüyor musun? Hah hah hah!”

Floki cevap vermeye gerek bile görmedi, yoluna devam etti. (K10)

Tablo 8’de görüldüğü gibi, ilgili kitaplarda yapılan analiz sonucu zorbalık mağdurlarının en çok zorbalık davranışına tepkisiz/pasif kaldıkları görülmüştür. Yapılan zorbalığa ikinci sırada sözlü tepki verme davranışı sergiledikleri görülmektedir. Zorbalık mağdurlarının büyük oranda yaşadıkları durumu başkaları ile paylaşmadıkları görülmekte olup paylaşılan mağdurlar ise aileleri ve arkadaşları ile paylaşımda bulunmaktadır. Verilerde görüldüğü gibi, zorbalık mağdurları zorba ile baş edemeyeceklerini anladıklarında ya tepki vermemekte veya görmezden gelmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu durumun bazen zorbaları cesaretlendirerek zorbalık davranışının şiddetlenerek artmasına yol açtığı bulgularda görülmektedir. Bazı durumlarda ise mağdurların tepkisinin zorbanın geri adım atmasına yol açabileceği de görülmektedir.

5. Sonuçlar

Araştırma bulguları, analiz edilen çocuk kitaplarının tamamında zorbalık olgusuna ilişkin ifadelere yer verildiğini ve bu olgunun okul öncesi dönem çocuk kitaplarında farklı temsil biçimleriyle sunulduğunu göstermektedir. Bulgular değerlendirildiğinde, zorbalık davranışlarının temelinde öncelikle zorbalık yapan ile zorbalığa maruz kalan mağdur arasında güç dengesizliği olduğu göze çarpmaktadır. Bu sonuç, yapılan farklı araştırma bulguları ile desteklenmektedir. Akduman’ın (2012) yapmış olduğu çalışmaya göre, akran zorbalığı yapan çocukların davranışları analiz edildiğinde, fiziksel yönden güçlü olan çocukların, sosyal yetenekleri zayıf çocukların ve bir kişi ya da grubun etkisinde kalan çocukların akran zorbalığına yatkın olduğu tespit edilmiştir. Doğan ve Keleş’in (2023) yapmış olduğu araştırmaya göre ise, zorbalık mağdurlarının fiziksel olarak zayıf, içe kapanık, sessiz, kendini savunmada yetersiz kalan, güç eşitsizliği yaşayan öğrenciler oldukları görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, araştırma, bu tür kitapların potansiyel olarak tartışma materyali sunabileceğini düşündürmektedir. İncelenen kitaplarda en sık alay etme ve isim takma gibi sözel zorbalık ifadelerine rastlanmış olup bu bulgu, okul öncesi dönemde sözel zorbalığın yaygınlığını vurgulayan Oppliger ve Davis (2016) ile Yılmaz ve Malkoç’un (2020) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Bu yaş grubundaki çocukların, sergiledikleri sözel davranışların karşı taraf üzerindeki incitici etkisini tam olarak kavrayamadıkları (Yılmaz & Malkoç, 2020) göz önüne alındığında, kitaplarda bu sözlerin sonuçlarının vurgulanması ve empati becerisinin geliştirilmesi kritik önem taşımaktadır. Çalışmada ikinci sırada saptanan fiziksel zorbalık davranışları (vurma, itme vb.) ise çocukların ev dışındaki ilk sosyalleşme alanlarında karşılaştıkları sorunları yansıtmaktadır (Saracho, 2016). Elliot’ın (2002) belirttiği üzere, küçük yaşlarda davranışları düzeltme olasılığının daha yüksek olması, okul öncesi dönemdeki çocuk kitaplarında yer alan kahramanlar ve olgular üzerinden empati, saygı ve hoşgörü kavramlarının içselleştirilmesini ve bu dönemde bilinçlendirme çalışmalarına başlanmasını gerekli kılmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen kitaplarda zorbaca davranışlar gösteren kişiler cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde altı kitapta erkek, bir kitapta ise kızların zorbalık davranışı gösterdiği görülmektedir. Bununla beraber analiz edilen kitaplarda çoğunlukla hayvan karakterler yer aldığı için 19 kitapta cinsiyet belirlenememiştir. Yapılan farklı çalışmalar da benzer sonuçları göstermektedir. Çağrı (2010), Carbone-Lopez, Esbensen & Brick (2010) ve Uğur & Ergün (2025) tarafından yapılan çalışma sonuçları bizim araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Yapılan çalışma kapsamında zorbaca davranış sergileyenlerin özellikleri incelendiğinde on yedi kitapta zorbaların empati yoksunu olarak temsil edildiği, on iki kitapta kendine güvendiği, on kitapta fiziksel olarak güçlü olduğu, dokuz kitapta saldırganlık gösterdiği, dokuz kitapta ise öfke davranışı sergilediği görülmektedir. İlgili çalışma sonuçlarını farklı çalışma bulguları da desteklemektedir. Bu bağlamda, Findlay ve arkadaşları (2006), tarafından

anaokulu ve birinci sınıfa giden çocuklarla yapılan çalışmada empati özelliği yüksek olan çocukların, düşük empati yeteneği bulunanlara göre daha az saldırganlık özellik gösterdiği belirlenmiştir.

İncelenen kitaplarda zorbalığa maruz kalanların özellikleri incelendiğinde on altı kitapta mağdurların fiziksel olarak farklı ve zayıf oldukları, dokuz kitapta kendilerini dışlanmış hissettikleri, altı kitapta endişeli bir kişilik yapısına sahip oldukları, beş kitapta ise kendine güven eksikliği olan bireyler oldukları bulgulanmıştır. Elde edilen sonuçlar farklı çalışma sonuçları ile desteklemektedir. Kartal ve Bilgin (2012) tarafından ilkököl öğrencileri ile yapılan çalışmada en yoğun bildirilen zorbalık mağduru olma sebebinin fiziksel zayıflık olduğu bulgulanmıştır. Kilolu olmak, yoksul olmak da diğer sebeplerden bazılarıdır. Kızların yarısına yakını yoksul, şişman ve fakir olmanın zorbalığa maruz kalmada ilk sebepler olduğunu, erkekler ise kilolu olmanın, cılız olmanın zorbalık mağduru olma sebeplerinin başında geldiğini belirtmişlerdir. Okul öncesi dönem de öğrencilere kendilerinden farklı olanlara (fiziksel, kişilik yapısı, renk ve dil, yoksulluk ve engellilik) saygı göstermeleri, onları kabul etmeleri gerektiği noktasında bilgilendirmek toplumun huzuru açısından önemlidir. Gottier (2019) de çalışmasında, cinsiyet, ten rengi, entelektüel ve akademik yetenek, engellilik gibi farklılıkları olanların diğer öğrenciler tarafından daha kolay zorbalığa maruz kaldığını tespit etmiş ve önlem alınmaması durumunda toplumun geleceğinin olumsuz etkileneceğini vurgulamıştır.

Analiz edilen kitaplarda zorbalık davranışlarının gerçekleştiği yerler incelendiğinde, zorbalık davranışlarının daha çok sınıflarda ve okul bahçesinde, birkaç kitapta ise okul spor salonu, park, bahçe gibi doğal alanlarda gerçekleştiği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar farklı çalışmalarda da benzerdir. Örneğin Alper (2008) tarafından ilkököl öğrencileri ile yapılan çalışmada sözel ve fiziksel zorbalığa maruz kalan çocukların çoğunlukla sınıfta ve okul bahçesinde zorbalığa maruz kaldıkları, bu yerlerin dışında ise lavabo, parklar, okul yolu, koridorlar gibi alanlarda da zorbalığa uğradıkları tespit edilmiştir. İlgili çalışmalar sonucu zorbalık davranışlarının nerelerde gerçekleştiğinin veliler ve öğretmenler tarafından bilinmesi, gerekli tedbirlerin alınması noktasında önemlidir. Ayrıca, küçük yaşlarda çocuklara okunacak kitaplar ile zorbalık davranışlarının gerçekleştiği yerler konusunda çocukların erkenden bilinçlendirilebileceği gözden kaçmamalıdır.

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zorbalık davranışı mağdurlarının tepkileri analiz edildiğinde, on yedi kitapta mağdur tepkisiz kalmakta, dokuz kitapta sözel tepki vermekte, altı kitapta yardım istemekte, beş kitapta durumu paylaşmakta, üç kitapta ise fiziksel tepki verme davranışı göstermektedir. Kartal ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan benzer çalışmada, mağdurların büyük çoğunluğunun zorbaca davranışlar karşısında hiçbir şey yapmadıkları, bir kısmının arkadaşına söylediği ve çok azının da zorbalık yapanlara karşılık verdiği tespit edilmiştir. Salmivalli'ye göre (1999), akran grubu gücünden zorbalığa son vermek için yararlanılabilmektedir. Okul öncesi eğitim çağındaki çocukların kitaplardan yararlanarak zorbalık konusunda bilgilendirilmesi, özellikle zorbalığa maruz kaldıklarında nasıl tepki vermeleri gerektiği konusunda öğretmenleri ve ebeveynleri tarafından bilgilendirilmeleri önemlidir. Benzer bulgular Rosen ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırma ile desteklenmektedir. Çalışmalarında zorbalığa müdahale içeren kitaplar okunduktan sonra öğrencilerin zorbalığa tepkisizlikten harekete geçme ve zorbaya karşı koyma aşamasına geçtikleri görülmüştür.

Sonuç olarak, zorbalık konusunun okul öncesi dönemde ele alınması gerekliliği açıktır. Bu yaş grubundaki çocukların neyin zorbalık olduğu konusunda bilinçlendirilmeleri ilerleyen yaşlarında bu davranışlardan kaçınmalarını sağlayabilir. Öğretmen ve ebeveynlerin kitaplardaki karakterlere atıfta bulunarak davranışları ve sonuçlarını tartışmaları çocukların konuyu içselleştirmeleri açısından önemlidir (Levine ve Tamburrino, 2014). Öğrencilerin yaşadıkları zorbalıkları öğretmen ve ebeveynleriyle rahatlıkla paylaşabilmeleri noktasında cesaretlendirilmeleri gerekir. Aynı şekilde, öğretmen ve ebeveynlerin de öğrencilerin bu paylaşımlarını görmezden gelmemeleri çok önemlidir. Çünkü zorbalık davranışları mağdurlarda sosyal ve psikolojik olarak ciddi hasarlar bırakırken, zorbaların da ilerleyen yaşlarında bu davranışları kontrolsüz bir şekilde sürdürmelerine yol açacaktır (Bülbül, 2008; Gülay, 2009).

5.1. Öneriler

Okul öncesi kitaplar içeriğindeki hikayeler ve karakterler aracılığıyla zorbalıkla mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Ailelerin çocuklarını küçük yaşlardan itibaren kitaplarla tanıştırmaları, çocukların zorbalıkla ilgili bilgilenebilmesine ve böyle bir durumla karşılaşırsa neler yapabileceğini öğrenmesine yardımcı olabilir.

Öğretmen ve ebeveynlere yönelik zorbalık konusunun işlendiği kitaplar hazırlanabilir. Bu kitaplar rehberli okuma ve tartışma etkinliklerinde kullanılabilir. Okuma sonrasında ise karakterlerin duyguları ve alternatif tepkiler tartışılabilir. Böylece zorbalıkla karşı karşıya kalındığında durum fark edilebilir, müdahale edilebilir ve önleyici tedbirler vaktinde alınabilir.

Öğretmenlerin öğrencileri ile olumlu bir iletişim sergilemesi, öğrencilerin zorbalıkla karşı karşıya kaldıklarında öğretmenleri ile paylaşımlarına ve soruna birlikte çözüm bulmalarına katkı sağlayabilir. Küçük yaş grubu öğretmenlerinin zorbalık kavramını oyunlarla, dramalarla ele alması çocuklarda daha kalıcı öğrenmelerin oluşmasında faydalı olabilir.

Okullarda zorbalık kavramının eğitim müfredatı içine alınması, her yaş grubu öğrenciye göre zorbalıkla ilgili kitapların beraber okunarak sınıfta tartışılması, konuyla ilgili dikkat çekici olması adına resim veya şiir çalışmaları yapılması öğrencilerde farkındalık oluşturabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, E. (2016). *Lise öğrencilerinin kullandıkları zorbalıkla başa çıkma stratejileri ile kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Akaydın, D., ve Akduman, G. (2016). Altı yaş grubu çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 9(43), 1353–1360. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164317706>
- Akduman, G. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 107–120.
- Akgün, E., Yazar, M., ve Dinçer, Ç. (2011). Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1–9.
- Akyol, A. K., ve Bilbay, A. (2018). Ergenlerin akran zorbalığı yapmaları, zorbalığa maruz kalmaları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 667–675. <https://doi.org/10.7596/taksad.v7i2.1379>
- Alexander, K. J., Miller, P. J., & Hengst, J. A. (2001). Young children's emotional attachments to stories. *Social Development*, 10(3), 374–398. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00171>
- Alikasifoglu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Uysal, O., & Albayrak-Kaymak, D. (2007). Bullying behaviours and psychosocial health: Results from a cross-sectional survey among high school students in Istanbul, Turkey. *European Journal of Pediatrics*, 166(12), 1253–1260. <https://doi.org/10.1007/s00431-006-0411-x>
- Alper, S. İ. (2008). *İlköğretimde zorbalık*. [Yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi
- Andreou, E., & Bonoti, F. (2010). Children's bullying experiences expressed through drawings and self-reports. *School Psychology International*, 31(2), 164–177. <https://doi.org/10.1177/0143034309352421>
- Arslan, S., ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218–227.
- Aslan, E. (2008). *Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarına etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Aslan, M., ve Polat, M. O. (2023). Tüm boyutlarıyla akran zorbalığı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1).
- Aslan, Ö. M. (2013). *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Avcıoğlu, H. (2001). *İşitme engelli çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan öğretim programının etkinliğinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Ayas, T. (2008). *Zorbalığı önlemede tüm okul yaklaşımlarına dayalı bir program etkinliği* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aydoğan, Y., ve Özyürek, A. (2013). Okul öncesi çocuklarda şiddet davranışları. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 1–18.
- Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse & Neglect*, 27(7), 713–732. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(03\)00114-5](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(03)00114-5)
- Beşer, R. (2019). *Resimli çocuk kitaplarının zorbalık olgusu açısından doküman analizi ile incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Bülbül, N. E. (2008). *4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Carbone-Lopez, K., Esbensen, F. A., & Brick, B. T. (2010). Correlates and consequences of peer victimization: Gender differences in direct and indirect forms of bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 8(4), 332–350. <https://doi.org/10.1177/1541204010362954>
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 25(2), 65–83. <https://doi.org/10.1037/a0020149>
- Craig, W. M. (1998). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 24(1), 123–130. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(97\)00145-1](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(97)00145-1)
- Crick, N. R., Casas, J. F., & Ku, H. (1999). Relational and physical forms of peer victimization in preschool. *Developmental Psychology*, 35(2), 376–385. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.2.376>
- Çağrı, R. (2010). *Zorbalık yapan ve zorbalığa maruz kalan çocukların kişilik özelliklerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Çınkır, Ş., ve Kepenkçi, Y. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 236–253.
- Doğan, S. ve Keleş, O. (2023). Nedenleri sonuçları ve çözüm önerileri bağlamında akran zorbalığı: Bir olgubilim çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 1–24. <https://doi.org/10.9779/pauefd.1053832>
- Elliott, M. (2002). Bullying and the under fives. M. Elliott (Ed.), *Bullying: A practical guide to coping for schools* (3. baskı, ss. 50–57) içinde. Pearson Education.
- Entenman, J., Murnen, T. J., & Hendricks, C. (2006). Victims, bullies, and bystanders in K-3 literature. *The Reading Teacher*, 59(4), 352–364. <https://doi.org/10.1598/RT.59.4.5>
- Findlay, L. C., Girardi, A., & Coplan, R. J. (2006). Links between empathy, social behavior, and social understanding in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(3), 347–359. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2006.07.009>
- Freeman, G. G. (2014). The implementation of character education and children's literature to teach bullying characteristics and prevention strategies to preschool children: An action research project. *Early Childhood Education Journal*, 42(5), 305–316. <https://doi.org/10.1007/s10643-013-0614-5>
- Giren, S. (2013). *Sosyal problem çözme eğitiminin altı yaş çocuklarının matematik becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Gottier, K. (2019). Book it, bullies: Using children's literature to address bullying in the classroom [Senior honors thesis, Liberty University]. Scholars Crossing. <https://digitalcommons.liberty.edu/honors/839>
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., ve Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 196, 258–272.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82–93.
- Güleç, H. Ç., ve Geçgel, H. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık.
- Hallford, A., Borntrager, C., & Davis, J. L. (2006). Evaluation of a bullying prevention program. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(1), 91–101. <https://doi.org/10.1080/02568540609594581>
- Karadaş, S. (2021). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda akran zorbalığı ve ilişkili faktörler* [Yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68–86.
- Kartal, H., Balantekin, Y., Bilgin, A., ve Soyuçok, M. (2019). Ev ve okul yaşantılarında zorbalığa etki eden faktörler: Bir karma yöntem araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 50–85. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.17c1s.3m>
- Kartal, H., ve Bilgin, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığın nedenleri ile ilgili algıları. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 25–48.
- Keleş, A., ve Tagay, Ö. (2025). Ergenlerin siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 73, 734–757.
- Ladd, G. W., Kochenfelder, B. J., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development*, 67(3), 1103–1118.
- Levine, E., & Tamburrino, M. (2014). Bullying among young children: Strategies for prevention. *Early Childhood Education Journal*, 42(4), 271–278.

- Main, N. (1999, 17–18 Haziran). Children's perception of violence in early childhood centres: Beyond conflict [Konferans bildirisi]. Children and Crime: Victims and Offenders Conference, Australian Institute of Criminology, Brisbane, Avustralya.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Sage.
- Monks, C. P., Smith, P. K., & Swettenham, J. (2005). Psychological correlates of peer victimisation in preschool: Social cognitive skills, executive function and attachment profiles. *Aggressive Behavior*, 31(6), 571–588. <https://doi.org/10.1002/ab.20099>
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *The Journal of the American Medical Association*, 285(16), 2094–2100. <https://doi.org/10.1001/jama.285.16.2094>
- Ogelman, H. G., ve Topaloğlu, Z. Ç. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1). <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2014.14.1-5000091511>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Blackwell Publishers.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171–1190. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01229.x>
- Oppliger, P. A., & Davis, A. (2016). Portrayals of bullying: A content analysis of picture books for preschoolers. *Early Childhood Education Journal*, 44(5), 515–526. <https://doi.org/10.1007/s10643-015-0734-1>
- Özözen Danacı, M., ve Çetin, Z. (2019). 48-60 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri. *Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Dergisi*, 8(2), 21–29.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531–562.
- Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. Jessica Kingsley Publishers.
- Rosen, L., Scott, S., & Kim, S. (2020). *Bullies, victims, and bystanders*. Palgrave Macmillan.
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22(4), 453–459. <https://doi.org/10.1006/jado.1999.0239>
- Saracho, O. N. (2016). Bullying prevention strategies in early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, 45(4), 453–460. <https://doi.org/10.1007/s10643-016-0793-y>
- Shin, Y. (2010). Psychosocial and friendship characteristics of bully/victim subgroups in Korean primary school children. *School Psychology International*, 31(4), 372–388. <https://doi.org/10.1177/0143034310377296>
- Smith, P. K. (2018). Commentary: Types of bullying, types of intervention: Reflections on Arseneault. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(4), 422–423. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12897>
- Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2005). *Understanding children's development*. Bill Publishing.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz, çocuk ve gençlik edebiyatı özel sayısı. *Türk Dili Dergisi*, 756.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Tür, G., ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. Ya-Pa Yayınları.
- Uğur, G., ve Ergün, N. (2025). İlkokul öğrencilerinin ekran bağımlılığı, zorbalık ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 15(1), 454–483. <https://doi.org/10.24315/tred.1490539>
- Ummanel, A. (2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Uysal, H. (2011). *Okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Uysal, H., ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(4), 468–483.
- Wang, C., Couch, L., Rodriguez, G. R., & Lee, C. (2015). The Bullying Literature Project: Using children's literature to promote prosocial behavior and social-emotional outcomes among elementary school students. *Contemporary School Psychology*, 19(4), 320–329.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Z. H., & Malkoç, A. (2020). Teachers' opinions on being exposed to bullying of students with intellectual disability in inclusive classes. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 92–111. <https://doi.org/10.24315/tred.540609>
- Yöndem, Z. D., ve Totan, T. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53–68.

EXTENDED SUMMARY

Schools play a fundamental role in increasing the knowledge base of younger generations, enhancing their analytical thinking skills, and supporting their social adaptation (Adigüzel, 2016). They are not only institutions where academic knowledge is transmitted but also environments in which students learn social norms and develop socialization skills. Schools hold a crucial position in children's development and in the process of fostering desired behaviors. However, within the school environment, students may also encounter undesirable behaviors, among which bullying stands out as one of the most prevalent issues. Bullying is defined as a form of peer victimization (Hallford et al., 2006) and refers to deliberate and conscious aggressive behaviors—whether physical or emotional—displayed by an individual or group toward another individual or group (Entenman, Murnen, & Hendricks, 2006; Smith, 2018). Bullying negatively affects not only the students involved but also parents and teachers. Recent studies have revealed that bullying has reached alarming levels worldwide (Cook, Williams, Guerra, Kim, & Sadek, 2010). Furthermore, bullying behaviors have been found to lead students to suicidal tendencies and even trigger school-based violent incidents. Therefore, raising public awareness and fostering sensitivity regarding bullying are of great importance. Today, bullying is not only observed among school-aged children but also increasingly among children in early childhood education, which can have long-term negative effects on their future lives (Ogelman & Topaloğlu, 2014). Children who experience bullying may sometimes share the situation with their parents, teachers, or peers in an attempt to find solutions, while others may choose to keep it to themselves, trying to cope alone or ignore the problem altogether. Research indicates that children who engage in bullying behaviors tend to have weaker communication and relationships with their families (Alikışifoğlu, Erginöz, & Ercan, 2007). A lack of parental affection, exposure to or witnessing domestic violence, and poor socioeconomic conditions are among the key factors contributing to bullying behaviors (Baldry, 2003). While older children can more easily identify, recognize, and respond to negative behaviors, children in the preschool period (ages 3–6) often experience difficulties in perceiving and coping with such situations. Therefore, children's books designed for the 3–6 age group play a significant role as a guiding tool for children, parents, and teachers, helping them understand and manage bullying-related issues. A review of the current literature reveals that studies on this topic remain limited, which highlights the necessity and contribution of the present study to the existing body of knowledge.

In this study, the phenomenon of bullying in children's books for ages 3–6 was examined using the document analysis design, one of the qualitative research methods. As a qualitative study, the research group consisted of children's books written for the 3–6 age group. Prior to the analysis, a comprehensive review of the literature on the concept of bullying was conducted. In this context, a total of 1,500 books were screened, and those that addressed the phenomenon of bullying were included in the study. Within the scope of the research, 26 children's books from 16 publishing houses targeting the 3–6 age group were analyzed. Among these, 69% were translated works, while 31% were originally written in Turkish. Among the publishers whose books were examined, İş Bankası Kültür Yayınları ranked first, followed by Timaş Çocuk Yayınları in second place and Uçanbalık Yayınları in third place. The data of the study, which was analyzed through the document analysis method, were examined according to a checklist developed by the researcher. During the data analysis process, similar expressions were grouped together and coded under common themes. The frequencies determined based on the checklist were presented in tabular form in the findings section.

According to the findings of the study, expressions related to the phenomenon of bullying were found in all of the analyzed books. The inclusion of bullying-related expressions in children's books designed for the 3–6 age group is of critical importance in terms of familiarizing preschool children with this concept. In this regard, the presence of such concepts in the analyzed books also reflects the importance that children's book authors attribute to the issue. When the findings are evaluated, it becomes evident that bullying behaviors are primarily rooted in a power imbalance between the bully and the victim. This result is supported by various previous research findings. According to Akduman's (2012) study, an analysis of the behaviors of children who engage in peer bullying revealed that 50.9% of them were physically strong, 34.0% had weak social skills, and 7.5% were influenced by another person or group. Similarly, the study conducted by Doğan and Keleş (2023) indicated that bullying victims are generally physically weaker, introverted, quiet, inadequate in self-defense, and experience power inequality. From this perspective, introducing books that address the phenomenon of bullying to children starting from the preschool period can contribute to reducing the power imbalance between bullies and victims by fostering early

awareness. Consequently, it is evident that the issue of bullying should be addressed as early as the preschool stage. Raising awareness among children in this age group about what constitutes bullying may help them avoid such behaviors in later stages of life. It is also important for teachers and parents to discuss the behaviors and their consequences by referring to characters in these books, as this facilitates children's internalization of the concept (Levine & Tamburrino, 2014). Moreover, students should be encouraged to share their experiences of bullying comfortably with their teachers and parents. Likewise, it is crucial that teachers and parents do not disregard such disclosures. Ignoring these experiences may result in serious social and psychological harm to the victims, while for the perpetrators, it may lead to the persistence of uncontrolled aggressive behaviors in later years (Bülbül, 2008; Gülay, 2009). As a result of the study, it has been emphasized that integrating the concept of bullying into the school curriculum is crucial for raising awareness. Engaging students of all age groups in reading books related to bullying and discussing them in the classroom, along with implementing creative activities such as drawing or poetry, are considered effective methods for drawing attention to the issue. Furthermore, the use of mass communication tools—including television, radio, and newspapers—as well as the inclusion of bullying-related content in advertisements and posters, the production of educational films and cartoons, and the dissemination of informative videos and articles via social media are regarded as important strategies for educating children, adolescents, and their families.

YAZARLARIN BEYANI / DECLARATION OF THE AUTHORS

Katkı Oranı Beyanı	☐ Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır. ☒ Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. ☐ Çalışmaya birinci yazar %XX oranında, ikinci yazar %XX oranında, üçüncü yazar %XX oranında katkı sağlamıştır.
Declaration of Contribution Rate	☐ The author contributes the study on his/her own ☒ The authors have equal contributions. ☐ The first author contributes XX%, the second author contributes XX%, the third author contributes XX%.
Çatışma Beyanı	☒ Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir. ☐ Yazarlar, çalışmadan XXX (firması, kurumu, kişinin) etkilenebileceğini ve ortaya çıkacak çıkar çatışması durumunu yönetmek için onaylanmış bir planının olduğunu beyan etmektedir.
Declaration of Conflict	☒ There is no potential conflict of interest in the study. ☐ Authors declare that XXX (firm, institution, person) may be affected from the study and in case of a conflict of interest they have a confirmed plan in order to administer the case.
Yayın Etiği Beyanı	☒ Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederiz. ☒ Bu çalışma, etik kurul belgesi gerektiren bir çalışma değildir. ☐ Bu çalışma için _____ Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan ____/____/____ tarih ve _____ sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.
Declaration of Publication Ethics	☒ We hereby declare that the study has not unethical issues and that research and publication ethics have been observed carefully. ☒ This study does not require ethics committee approval. ☐ Ethical approval for this study was obtained from the Scientific Research and Publication Ethics Committee of _____ University with decision number _____ dated ____/____/____.
Üretken Yapay Zekâ Kullanım Beyanı	☒ Bu çalışmanın hiçbir aşamasında üretken yapay zekâ araçlarından faydalanılmamıştır. ☐ Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar(lar), [NEDEN] amacıyla [ARAÇ/HİZMET ADI] kullanmıştır. Bu araç/hizmeti kullandıktan sonra, yazar(lar) içeriği gerektiği şekilde gözden geçirip düzenlemiş ve yayınlanan makalenin içeriği konusunda tüm sorumluluğu üstlenmiştir.
Declaration of Generative AI Use	☒ No generative artificial intelligence tools were used at any stage of this study. ☐ During the preparation of this study the author(s) used [NAME OF TOOL / SERVICE] in order to [REASON]. After using this tool/service, the author(s) reviewed and edited the content as needed and take(s) full responsibility for the content of the published article.
Destek ve Teşekkür Beyanı	☒ Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan mali destek alınmamıştır. ☐ Bu çalışma, X Projesi (Proje No: XXXXXX) tarafından desteklenmektedir. ☐ Diğer (Belirtiniz)
Declaration of Support and Acknowledgments	☒ No financial support is taken from any institution or organization. ☐ The study is supported by X Project (Project No: XXXXXX). ☐ Others (Specify)